

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВПЛИВУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА НАСІННЯ СОНЯШНИКУ В СТЕПОВІЙ ЗОНІ УКРАЇНИ

В.Ф. НЕВЛАД, викладач

У рослинництві соняшник є чи не єдиною культурою, яка себе окупує і дає прибуток. Лише при виробництві і переробці цієї продукції встановлюється паритет цін на продукцію сільського господарства і продукцію промислового походження, що споживається в галузі. За таких обставин високорентабельна продукція стає пріоритетною.

В наш час виробництво і переробка насіння соняшнику належить до провідних товарних галузей сільського господарства, про що свідчать обсяги динамічного нарощування його виробництва в Україні. Нарощування обсягів виробництва насіння соняшнику, починаючи з 60-х років, збільшувалось в основному за рахунок розширення посівних площ. Рівень урожайності культури соняшнику за роками мав значні відхилення, що незавжди забезпечувало збільшення валового збору урожаю відповідно нарощуванню посівних площ.

В господарствах зони Степу у 2001–2005 роках площа посівів соняшнику також була нестабільною і у 2005 році, порівняно з 2001р. збільшилась у 1,5 рази, відповідно валовий збір зріс майже вдвічі, урожайність підвищилась на 39,1%, проте за роками мала суттєві відхилення і залишається значно нижчою ніж у розвинутих країнах.

Справжньою революцією виробництва насіння соняшнику в Україні, в тому числі і в зоні Степу, стало впровадження гібридів зарубіжної та вітчизняної селекції. Сівба соняшнику гібридним насінням дозволяє одержати врожай на 20–30% вище порівняно з районованими сортами.

Збільшення використання в товарних посівах сортів соняшнику, до того ж невідомого походження, є негативною тенденцією, та відбивається на рівні урожайності і якості продукції. Якість насіння соняшнику краща за вищої урожайності і навпаки, нижча урожайність має більші засміченість, пошкодженість зерен та пустозерність, що призводить до значного недобору урожайності. Так, різниця між бункерною вагою насіння соняшнику і вагою після доробки складала у Дніпропетровській області 1,2 ц/га, або – 9,7%, Донецькій – 1,4ц/га, або 8,8%, у Запорізькій –1,0 ц/га, або 9,0%.

За даними Держкомстату України розрахована питома вага відходів насіння соняшнику при доробці (очищенні) по регіонах степової зони та вплив цього фактора на рівень остаточної урожайності має суттєве значення.

Відходи у валовому зборі насіння соняшнику (за винятком природніх) досить високі. Так, у зоні Степу в 2004 р. вони становили 275,2 тис. тонн, або 10,2%. У Дніпропетровській області цей показник знаходився на рівні 56,4 тис. тонн, або 13,6% усього валового збору, Донецькій – відповідно 46,0 тис. тонн і 11,7%. В цілому по Україні за 2004 р. відходи становили 347,9 тис. тонн, або

10,2% всього валового збору. Це на 154,9 тис. тонн менше, ніж у 2003 році, хоча питома вага в 2003 р. була на 0,3 відсотка менша.

Основна причина недотримання технології виробництва насіння соняшнику, що зумовлене незабезпеченістю матеріально-технічними ресурсами через дефіцит фінансів та дотримання технології виробництва. В результаті шкідники і хвороби соняшнику, особливо вовчок, біла та сіра гнилі, попільна гниль, борошниста роса, бура суха гниль і т.д., значно погіршують якість насіння, а тому господарства зазнають великих втрат. Загальна сума втрат у господарствах степової зони становить 30908,7 тис. грн, а по Україні в цілому – 40321,6 тис. грн. Звичайно, за будь-яких умов відходи обов'язково будуть, але завдання полягає в тому, щоб їх величину значно зменшити. Якщо припустити, що реально втрати можна зменшити вдвічі, то і при цьому по зоні Степу вони становитимуть до 150–160 млн грн, а по Україні – біля 200 млн грн.

Отже, зменшення втрат значною мірою залежить від підвищення якості насіння соняшнику.

Щоб зменшити напругу під час збирання, запобігти масовим ураженням хворобами, передусім білою та сірою гнилями, кожне господарство степової зони повинно вирощувати не менше двох-трьох найкращих гібридів, різних за тривалістю вегетаційного періоду. У південних степових районах частка середньостиглих гібридів має становити понад 60%, решта – припадати на ранньостиглі, у північних – скоростиглих – 30-40%, середньостиглих – 60-70%.

Таким чином, найбільш реальним шляхом підвищення якості, відповідно і врожайності даної олійної культури в масштабах країни, є впровадження в широке виробництво сучасних високопродуктивних гібридів що відзначаються високим потенціалом урожайності (понад 50 ц/га), високостійкі проти комплексу хвороб, несприятливих погодних умов, характеризуються високим вмістом олії (49-52%), та мають різну тривалість вегетаційного періоду.